

Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston selvityshanke

Asettaminen

Oikeusministeriö asettaa selvityshankkeen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston mahdollisesta perustamisesta ja määrää varatuomari Juhani Jokisen suostumuksensa mukaisesti selvityshenkilöksi.

Selvityshenkilön työn tueksi asetetaan ohjausryhmä.

Määräaika

Selvityshankkeen määräaika on 31.1.2021.

Selvityshenkilön tulee luovuttaa selvitys oikeusministerille viimeistään 30.9.2020.

Taustaa

Valtiohallinnon organisaatioita kehitetään kohti yhtenäisempää ohjaus- ja virastomallia. Valtiovarainministeriön vuonna 2015 valmistuneessa keskushallinnon virastorakennetta koskevassa selvityksessä "Yhteisillä periaatteilla kohti tulevaisuuden virastorakennetta" (VM:n julkaisu 3/2015) on muun ohella ehdotettu tuomioistuinviraston, valtakunnallisen ulosottoviraston ja oikeusapuviraston perustamista. Keskushallintovirastona toimiva tuomioistuinvirasto aloitti toimintansa 1.1.2020. Ulosotto toimi organisoidaan yksiportaiseksi, kun Valtakunnanvoudinvirastosta ja 22 ulosottovirastosta muodostetaan yksi valtakunnallinen virasto, Ulosottolaitos 1.12.2020. Lisäksi Syyttäjälaitos aloitti toimintansa yhtenä virastona 1.10.2019.

Oikeusaputoimistoissa on toteutettu 1.10.2016 lukien organisaatiouudistus, jossa oikeusaputoimistoista muodostettiin kuusi virastoina toimivaa oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä (Laki valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä 477/2016). Uudistuksessa oikeusavun ja edunvalvonnan hallinnollisia tehtäviä keskitettiin piirien hallinnollisille yksiköille. Uudistusta valmistelemaan asetettu työryhmä harkitsi useita eri vaihtoehtoja uudeksi organisaatorakenteeksi. Työryhmä päätyi suosittamaan nykytilan mukaista organisaatiomallia.

Uudistuksen taustalla oli ajatus, että uudistus toimisi ensimmäisenä vaiheena mahdollisen yhden viraston perustamiselle. (Valtion oikeusaputoimistojen rakenneuudistus, Mietintöjä ja lausuntoja 25/2014 ja Lausuntotiivistelmä 56/2014)

Vuonna 2017 oikeusministeriö teetti selvityksen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta (Kohti laadukkaampaa ja tehokkaampaa palvelua - Selvitys oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta, Mietintöjä ja lausuntoja 61/2017). Selvitysmiehet esittivät valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista. Kuuden oikeusapu- ja edunvalvontapiirin toiminta lakkaisi ja hallinto keskitettäisiin uuden viraston hallintoyksikköön. Virasto jakautuisi keskushallintoyksikkönä toimivaan viraston kansliaan ja operatiivisia tehtäviä hoitaviin 4–6 oikeusapu- ja edunvalvontaluueeseen, jotka vastaisivat palveluiden tuottamisesta alueellaan. Valtakunnallisen viraston tehtävänä olisi huolehtia riittävästä ja valtakunnallisesti yhdenvertaisesta palveluiden saatavuudesta.

Laajalla lausuntokierroksella saadusta palautteesta laadittiin lausuntotiivistelmä (Mietintöjä ja lausuntoja 2019:9). Lausunnoissa oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista kannatettiin yleisesti, mutta uudistuksen todettiin tarvitsevan vielä tarkempaa selvitystä.

Selvityksen valmistumisen jälkeen piirien tehtäviin on tullut uutena toimintona talous- ja velkaneuvonta, mikä tulee ottaa huomioon organisaation valmistelussa.

Tavoitteet ja tehtävät

Hankkeen tavoitteena on selvittää aiempaa tarkemmin valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston mahdolliseen perustamiseen liittyviä seikkoja. Viraston toiminnan periaatteita ja organisointimalleja on tarpeen arvioida tarkemmin sekä ottaa huomioon talous- ja velkaneuvonta oikeusaputoimistojen uutena tehtävänä.

Uudistuksen tavoitteena on oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen resurssien nykyistä tehokkaampi kohdentaminen niiden ydintehtäviin.

Uuden valtakunnallisen viraston tehtävänä olisi huolehtia siitä, että laadukkaita oikeusavun, edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluja on saatavissa riittävästi ja yhdenvertaisesti koko maassa. Samanaikaisesti on huolehdittava siitä, että oikeusavun, edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan nykyinen valtakunnallinen ja monipaikkainen organisaatio säilyy myös uudessa virastossa. Keskeistä on hyödyntää nykyinen organisaatio ja siinä työskentelevien osaaminen nykyistä paremmin siten, että lähipalveluina tarjottavat palvelut ovat helposti saavutettavissa. Samalla uuteen virastoon tulee luoda

valtakunnallinen toimivalta, joka mahdollistaa etäyhteyksillä toteutettavien palvelujen tuottamisen siellä, missä resurssit ovat kulloinkin käytettävissä.

Selvityksen lähtökohtana on monipaikkainen hallinto, jossa uuden viraston yhteisiä hallinto- ja taustatehtäviä voidaan hoitaa verkostomaisesti eri puolilla maata. Hallinnon järjestämisen kannalta mahdollisesti välttämätön keskittäminen tulee toteuttaa pääministeri Marinin hallitusohjelman alueellistamista koskevien tavoitteiden mukaisesti. Selvityksessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että kansalaisten kielelliset oikeudet toteutuvat lähipalvelujen järjestämisessä ja etsittävä tapoja tehostaa eri kielillä tarjottavien palvelujen tuottamista mahdollisuuksien mukaan myös etäpalveluina.

Selvitystyön lähtökohtana on lisäksi, että oikeusministeriölle jäisivät vain valtioneuvostotasoiset tehtävät. Tässä tarkoituksessa virastolle tulisi siirtää tänä päivänä oikeusministeriössä hoidettavat keskushallinnon operatiiviset tehtävät. Tällaisia ovat muun muassa kirjanpitosalla nykyisin hoidettavat talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävät, toimitilahallintoon ja hankintoihin liittyvät tehtävät, virkaehtosopimuksia koskevat tehtävät, viestintä sekä koulutus- ja muut kehittämistehtävät. Oikeusministeriö vastaisi jatkossakin lainvalmistelusta, valtioneuvoston tai tasavallan presidentin ratkaistavaksi kuuluvien asioiden valmistelusta, oikeusapua, edunvalvontaa ja talous- ja velkaneuvontaa koskevista strategisista linjauksista sekä tärkeimmistä EU- ja kansainvälisen yhteistyön asioista. Ministeriö vastaisi myös kehys- ja talousarviovalmistelusta sekä oikeusapu- ja edunvalvontaviraston tulosohjauksesta.

Selvityksessä on erityisesti otettava huomioon oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toiminnassa huomioitavat esteellisyystilanteet. Oikeusaputoimistokohtainen esteellisyystilanne syntyy jo sillä perusteella, että jollain toimiston oikeusavustajista on hoidettavanaan toimeksiannon vastapuoli. Myös yleisten edunvalvojien tulee kyetä hoitamaan tehtäväänsä riippumattomasti. Virastorakenteen ja toimintatavan valtakunnallistaminen edellyttää esteellisyyskysymyksen huomioon ottamista.

Selvitystyö koskee talousarvion momenttia 25.10.04 Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien ja kuluttajariitalautakunnan toimintamenot. Momentille on myönnetty nettomäärärahaa 75 566 000 euroa. Osa kuluttajariitalautakunnan hallinnollisista tehtävistä tuotetaan Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä. Kuluttajariitalautakunnan asema on huomioitava uuden organisaation valmistelussa.

Selvityshenkilön tulee esittää arvionsa siitä, tulisiko oikeudenkäyntiavustajalautakunta liittää viraston yhteyteen.

Hankkeessa tulee selvittää ja arvioida vaihtoehtoja oikeusapu- ja edunvalvontatoiminnan organisaatioksi. Selvityksen tarkoituksena on tuottaa tarpeellinen tietopohja mahdollisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen valmistelua koskevan päätöksenteon taustaksi.

Selvityshenkilön tulee työnsä kuluessa kuulla tarkoituksenmukaisella tavalla keskeisiä toimijoita ja sidosryhmiä. Kuluttajariitalautakuntaa ja oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa tulee kuulla siltä osin kuin kysymys on lautakuntien sijoittumisesta mahdollisen uudistuksen yhteydessä.

Selvityshankkeen ohjausryhmän tehtävänä on tukea selvityshenkilön työskentelyä.

Ohjausryhmän kokoonpano

Ohjausryhmän puheenjohtaja:

Pekka Timonen, kansliapäällikkö, oikeusministeriö

Ohjausryhmän jäsenet:

Esa Kyllästinen, johtaja, Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Kari Hietala, johtaja, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Lasse Fager, johtaja, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Marjo Kurki, johtaja, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Teemu Jokinen, johtaja, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Teija Hyytiäinen, johtaja, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri

Antti Leinonen, osastopäällikkö, oikeusministeriö

Tapio Laamanen, osastopäällikkö, oikeusministeriö

Merja Muilu, yksikönpäällikkö, oikeusministeriö

Corinna Tammenmaa, yksikönpäällikkö, oikeusministeriö

Sari Aho, päätoiminen pääluottamusmies, JUKO ry

Alice Utriainen, pääluottamusmies, JUKO/SPJL ry

Terhi Laine, pääluottamusmies, Ammattiliitto Pro ry

Johanna Merisalo, luottamusmies, JHL ry

Ohjausryhmän sihteeri:

Kirta Heine, hallitusneuvos, oikeusministeriö

Selvityshenkilö osallistuu ohjausryhmän kokouksiin.

Ohjausryhmän jäsen voi tarvittaessa osoittaa kokoukseen tilalleen sijaisen.

Kustannukset ja rahoitus

Hankkeesta aiheutuvat menot maksetaan momentilta 25.01.01.
Oikeusministeriön toimintamenot.

Oikeusministeri

Anna-Maja Henriksson

Kehitysjohtaja

Kari Kiesiläinen

Jakelu

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit
Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry
Ammattiliitto Pro ry
Julkiset oikeusavustajat ry
OM Hallinto- ja ohjausosasto

